

Jak jsme studovali za války

Píše se datum 1. září 1941. Nová škola... První kroky do ní byly jaksi nesmělé, ruce se všeho dotýkaly tak nějak velmi opatrně, i v duši bylo všelijak. Jaké to tam bude? Když jsem po prvé otevřel těžké dveře nové školy, všechno se mi najednou zdálo nějaké divné a docela jiná nežli tomu bylo v gymnáziu na Výšince. Už ty těžké hlavní dveře byly docela jiné nežli moderní prosklené dveře gymnázia. A což teprve ty tmavé ponuré chodby i učebny! V mých očích mi tenkrát připadaly jako sklepení oproti jasným a prostorným místnostem mé dřívější školy.

Začal jsem tedy studovat na nové škole – obchodní akademii, která sem do Turnova přišla z Jablonce díky záboru pohraničí (Sudet). Budova opravdu nebyla zrovna nejlepší, byla přece jen hodně stará (původně stará reálka, později čsl. vojenská kasárna). Zato učební látka a celé to školní prostředí, to vše mělo docela jiný ráz, než jak jsem byl zvyklý v gymnáziu. Všechno na mne dělalo dobrý dojem, až na tu tmavou chodbu i tmavé třídy a černou naolejovanou podlahu.

Třídním profesorem ročníku A byl ing. Jaroslav Pařízek, třídním našeho ročníku B prof. Karel Zakouřil a v ročníku C prof. František Šetřil. Šum ve třídě rázem ustal, když vstoupil po prvé náš třídní. Přišel rázným, pevným krokem se slovy, na která nezapomeneme: „Nazdar, děti! Já jsem profesor Zakouřil - kdo by mne snad neznal - a budu zde vaším třídním.“ A opravdu po dlouhou dobu byl nám dobrým třídním profesorem, skutečným „tátou“ nás všech, který se každého z nás dovedl zastat, když toho bylo zapotřebí.

Většině z nás se studium na OA zalíbilo hned ze začátku. Zvláště komerční předměty prof. Zakouřila měl každý rád. Na jeho hodiny jsme se přímo těšili. Poznávali jsme v nich skutečnou obchodní praxi na názorných příkladech, nikoliv jen suchou teorii, vyčtenou z „učebných knih“. Karel Zakouřil byl sám skutečný praktik, míval před zahájením své pedagogické činnosti i svůj vlastní obchod v Turnově.

Ovšem těsnopis byl zprvu dost těžkým oříškem. Mně se zdálo nemožné, naučit se z paměti všem těm značkám, samoznakům a zkratkám. Ale nakonec při dobré vůli a troše učení šlo všechno. Pomalu jsme vnikli do studia odborných předmětů a po půl roce by se byl nikdo z nás nechtěl vrátit na gymnázium nebo na měšťanku.

Ve stínu achátové hory 2 - ochutnávka

Napsal Milan Mlejnek

Celý první ročník proběhl nám poměrně klidně a při dobrém učení. Tíhu války bylo sice cítit na všech stranách, ale proti dalším rokům to ještě nebylo až tak zlé. Uplynuly naše první prázdniny a přišel druhý ročník. Zde už byla probíraná látka poněkud obtížnější. Z rozvrhu hodin sice zmizel krasopis a fyzika, ale na jejich místo přibyla zase chemie a psaní strojem. Také ostatní předměty už byly náročnější.

Nejvíce naše studium ovšem zatěžovala tehdy tak nenáviděná němčina, která zabírala nejvíce hodin v týdnu. Nejhorší pro nás však bylo učit se z paměti prokletou ideologii nacismu, dějiny tzv. „Velkoněmecké říše“, osobní údaje a životopisy nenáviděných pohlavárů tehdejšího Německa, jako byl Hitler, Göring, Göbels nebo K. H. Frank. Odbývalo se to sice povrchně, jak to jen šlo, ale něco se dělat muselo.

Hrozilo veliké nebezpečí německé inspekce, která se také skutečně několikrát objevila v podobě německého zemského inspektora von Hofmanna. S ním každý na škole musel mluvit zásadně jen německy, ačkoliv on sám český jazyk znal. Nikdy nezapomenu na ten jeho prušácký pohled, kterým si vždycky celou třídu přeměřil. Statečně „zahajloval“ arijským pozdravem, tj. zdvižením pravice, a teprve potom se dal německy do řeči s vyučujícím profesorem. Na klopě jeho kabátu se zdaleka blýskal „hakenkrajc“. Byl to člověk, který vykonával inspekci na středních a odborných školách, ve kterých nebyl jediný žák německé národnosti. Taková nám nastala doba!

Kromě veškerých nesnází s němčinou, přišel ještě sběr starých hmot, tj. papíru, kovů, hadrů, kostí, korku i gumy. Tyhle staré nepotřebné předměty jsme museli přinášet do školního sběru nejen z domova, ale prováděli jsme i sbírky po městě, v obchodech i v továrnách. Za tím účelem ředitel ústavu ing. Josef Linka vyhlašoval vždy několik hodin vyučovacího volna. To volno se nám líbilo, ale do sběru moc chuti nebylo. Věděli jsme, že sbíráme pro Němce a pro jejich válečnou mašinerii. Náš sběr starých hmot měl pomoci nenáviděné Říši v její válečnické touze ovládnout pokud možno celý svět. Prováděli jsme různé úskoky, jen abychom nemuseli sbírat nebo aby sběr nedosáhl moc dobrých výsledků. Jenže to bylo jako s tou němčinou. Něco se sebrat muselo, jinak nám hrozili zavřením školy. Toho jsme se také velice obávali.

O prázdninách jsme museli všichni podle nařízení úřadů vypomáhat jako brigádníci na polích. Nejvíce nás bylo zaměstnáno na žních, ale někteří byli také přijati jako výpomocné kancelářské síly v kancelářích obchodních firem, několik kolegů dokonce pomáhalo při vyměřování silnice.

Ve stínu achátové hory 2 - ochutnávka

Napsal Milan Mlejnek

Protože moji rodiče měli hospodářství, mohl jsem vypomáhat doma při žních, což bylo dobré, že mi to bylo počítáno za prázdninovou brigádu.

Když však přišel náš třetí ročník školy, poměry politické i hospodářské se zhoršovaly pomalu den ode dne. Germanizace českých škol vrcholila. Řada předmětů se musela vyučovat pouze a zásadně v německém jazyce (např. i dějepis a zeměpis), v jiných předmětech se musely provádět tzv. německé opakovací hodiny z probrané látky (to byly zejména všechny komerční předměty, ale také matematika). Ze všeho jsme si do sešitů museli dělat poznámky - samozřejmě v němčině. Kromě toho přišel i německý těsnopis a s ním spousta německých zkratk a samoznaků. Samotného předmětu „německý jazyk“ jsme už měli celkem jedenáct hodin týdně. Říkali jsme si snadsázkou, že už snad i čeština se bude učit německy! Na náš český jazyk mateřský nám zbylo už jen pouhé tři hodiny za týden!

Ve školním roce 1943 - 1944 bylo nařízeno přejmenování obchodních učilišť. Naše škola už nebyla obchodní akademie, nýbrž „Wirtschaftliche Oberschule - Vyšší obchodní škola“.

Přišlo nové nařízení a studenti museli sbírat léčivé byliny. Doma jsme museli nasbírat různé bylinky, usušit je a potom donést do školy. Ale musely chodit i celé třídy hromadně na sběr bylin, kdy ředitel školy udělil celé škole volno za tímto účelem. Každá třída měla určen určitý úsek. Jedni chodili ke Klokočí, jiní k Mašovu, někteří do Sedmihorek. Naše třída měla rajón za Bukovinou u Dolánek a v okolí restaurace „Metelka“.

Když rozkvetly lípy, musel se trhat lipový květ. Turnovští na něj chodili na tehdy ještě menší lípy ke kasárnám. Tyhle sběrové dny jsme si všelijak zpříjemňovali, třeba i tím, že někteří vzali s sebou kytary, a tak jsme si ve chvílce odpočinku i zazpívali. Někdy se zpívalo i při trhání bylin, zatímco „muzikanti“ nám k tomu hráli na kytary. Za ně jsme jejich díl bylinek nasbírali společně. Po skončení sběru jsme ještě na nějakou tu chvíli zašli do restaurace „Metelka“, abychom se tu trochu osvěžili limonádou nebo pivem.

Sbírání odpadových surovin a bylinek - to nebylo ještě všechno, co se na nás studentech za války požadovalo. Musela se sbírat také obnošená obuv, staré šatstvo a prádlo. Říkali nám, že je to pro naše české dělníky, pracující v Říši. Ale kdo opravdu sebrané věci dostal, bůhví! Možná Němci, kteří byli poškozeni spojeneckými nálety, možná něco šlo i vojákům na frontu. Německu se začalo nedostávat surovin na jakoukoliv výrobu, proto jim byl i každý starý český hadr dobrý!

Ve vrcholných dobách této války se škola a studenti hodili zkrátka ke všemu. Nuceně jsme museli chodit na práci do lesa, kde jsme vysazovali mladé stromky, do parku za kasárnami se chodilo na podzim hrabat spadané listí. Uklízeli jsme po městě všelijaké nečistoty a všichni jsme už jen čekali, kdy nás pošlou jako metaře zametat turnovské ulice, znečištěné a udupané okovanými botami prušáckých hord.

Ve škole byl zařízen celý poplachový aparát pro případ leteckého útoku na Turnov, podobně tomu bylo v jiných školách, v podnicích i ve všech továrnách. Častými zkouškami se žactvo školy cvičilo v rychlém a přesném provádění příprav před leteckým útokem. Poplach pro naši školu oznamoval zvonek pěti krátkými signály (zvoněním). Jestliže byl vypnutý elektrický proud, ohlásilo poplach pět úderů na gong.

V případě takového poplachu museli všichni žáci ukázněně, ale velice rychle přejít ze tříd do suterénu do školní tělocvičny a do chodby vedle bytu školníka. Tam jsme očekávali další pokyny a rozkazy. Někteří žáci byli pověřeni různými službami (sanitní, hasičská, pohotovostní, telefonní, spojovací atd.). Velitelem pro celou školu v případě leteckého poplachu byl prof. Emanuel Brůha.

Nikdy jsme při vyhlášení poplachu nevěděli, zda jde o poplach cvičný nebo tzv. „ostrý“. Bohudíky ten ostrý poplach náš Turnov nikdy nepotřeboval. Cvičné poplachu byly někdy jen pro školu, jindy ale i pro celé město, kdy houkaly i sirény a hlídky ve městě zahájily svou činnost. Tu musely do úkrytů i všechny osoby z ulic. Auta musela nuceně zaparkovat, řidiči měli nařízeno opustit vozidlo a rovněž odešli do krytu. Někdy, když se „perně“ zkoušelo na známky, tajně jsme si přávali, aby byl vyhlášen letecký poplach.

Skoro neuvěřitelné se nám zdálo, když nám náš „příčinlivý“ pan ředitel ing. Linka nařídil, že musíme zdravít nacistickým pozdravem (to byl tzv. arijský pozdrav) zdviženou pravicí. Zasluhou našeho „prozíravého“ pana ředitele byli jsme možná první a možná jedinou školou v celém kraji, kde tenhle arijský pozdrav zavedli. Pozdrav, který původně používala Hitlerova mládež (Hitler-Jugend), příslušníci zbraní SS a ostatní nacisté. Však také ředitel Linka obdržel později tzv. Svatováclavský štít Protektorátu Čechy a Morava od samotného ministra školství a osvěty Emanuela Moravce. To bylo vysoké protektorátní vyznamenání za zásluhy o spolupráci s Říší. Po skončení války byl pan Linka nejen zbaven svého odpovědného místa, ale byl za své „zásluhy“ náležitě potrestán.

Naše škola byla zatím stále ještě ušetřena od zabrání pro účely Němců, zatímco budova reálného gymnázia byla už dávno zabrána pro německý polní lazaret, kam vozili desítky zraněných vojáků ze všech možných bojišť. Gymnázium se muselo přestěhovat do budovy měšťanské školy. Na konci války byl polní lazaret i v měšťanské dívčí škole v Kozákovské ulici.

Teprve ke konci školního roku 1943 - 1944 dostali jsme do školy první nevídanou „návštěvu“ Němců. Byla to neslavná a světu nechvalně známá Hitlerova mládež, která dostala budovu naší školy skoro za svou. Učili jsme se potom střídavě na směny, dopoledne Němci, odpoledne my, příští týden naopak. I německé učitele, se kterými jsme se potkávali v prostorách školy, měli jsme zdravít zdvižením ruky! Nedalo se proti tomu nic namítat, když jsme chtěli na OA dostudovat, protože neuposlechnutí hrozilo okamžitým vyloučením ze školy. Toho by ředitel Linka rychle docílil. Báli se ho doslova všichni: nejen my žáci, ale i samotní profesori. Na chodbách školy i v učebnách se objevily německé nápisy a vývěsky, které si sem „náckové“ umístili.

Škola nás pomalu přestávala všechny bavit, chodili jsme do ní neradi, učení se jen tak tak odbývalo. A naděje na zlepšení situace ještě pořád nikde žádná! V červnu 1944 jsme skončili neslavný třetí ročník OA. Ještě na začátku prázdnin jsme se společně rozloučili s naším zesnulým spolužákem Járou Thomasem z Vitanovic. Věděli jsme, že jeho stav byl vážný, když mu po dlouhou dobu znemožnil návštěvu školy, ale přece jen jsme se nenadáli toho nejhoršího. Zemřel ve věku 18 let. Všichni jsme se s ním přišli rozloučit do Vitanovic, odkud vyšel pohřební průvod na hřbitov do Pěčína. Za třídu se s ním rozloučil spolužák Olda Vaníček, za školu náš třídní prof. Karel Zakouřil.

Tenkrát o pohřbu našeho spolužáka jsme si ještě nikdo nepomyslel, že se vzájemně vidíme na dlouhou dobu naposledy. V září 1944 jsme už do školy vůbec nesměli! Naše škola byla podle nařízení nacistů uzavřena. Do budovy školy se totiž nastěhovala německá vojenská škola pro důstojníky. Rázem byly všechny třídy obsazeny německými vojáky. OA zbyla pouze ředitelna. Naš dvojjazyčný štítek na budově u hlavního vchodu Němci sice ponechali (Wirtschaftsoberschule - Vyšší hospodářská škola), ale nad něj nade dveře připevnili velkou černou tabuli, na které byla namalována obrovská říšská orlice a pouze německý nápis „Gasschutz-Schule der Luftflotte Reich“. Do školy Němci zavedli množství kabelů a drátů, některé z pošty a jiné přímo až z kasáren. Na budově vlála po dlouhý čas německá válečná vlajka s orlicí a hákovým křížem.

Nás studenty poslali všechny na práci pro německou válečnou mašinerii. Pracovní úřady proháněly každého z nás, jen aby nás všechny dostaly do práce pro Říši. Všichni do jednoho jsme byli totálně nasazeni. Nejvíce našich studentů bylo nasazeno v Semilech u německé firmy

Ve stínu achátové hory 2 - ochutnávka

Napsal Milan Mlejnek

Zittwerke (v Řekách). Také já jsem měl být původně nasazen na práci v tomto podniku. Po dlouhé tahanici s jičínským i turnovským „pracákem“ nechali mě nakonec přece jen v zemědělství doma u rodičů.

Válečné události v zimě roku 1944 dosahovaly svého vrcholu. K jaru 1945 bylo nařízeno vybudovat v okolí Turnova ochranný val, který měl chránit Turnov před útokem sovětských tanků od východu, tedy od Kozákova. V té době se totiž fronta rychle přiblížila nejen na Moravu, ale až na české hranice na severovýchodě. Stále častěji bylo slyšet dělostřeleckou palbu a zpěv sovětských „kaťuší“ někde daleko za Kozákovem, snad z oblasti Krkonoš.

Výkopových prací na turnovském valu na Hrušnici a dolů k Benátkám se museli povinně účastnit všichni práce schopní muži od 18 let, a tedy i my studenti. S muži z celého okresu jsme já i můj otec museli jít vykopávat tenhle nesmyslný val. Každý měl určen počet hodin, které si měl povinně odpracovat. Já jsem tak byl na této práci celkem dvakrát. Při ní nás hlídali mladí Němci, snad patnácti-, šestnáctiletí chlapi v chatrných uniformách po wehrmachtu s puškami na rameni, ubohá poslední záloha někdejší slavné Hitlerovy armády.

V této době začaly být už i spojenecké nálety častější. Nebylo už dne, aby sirény našich měst nehlásily, že „naši“ jsou opět nablízku. Fronta se také rychle blížila a to už i válečné továrny začaly houfně propouštět dělnictvo a namnoze zastavovaly práci.

Situace byla velice vážná a napětí narůstalo každým dnem. Přišel duben 1945 a události se valily jako lavina: Spojily se východní a západní fronta v Německu na Labi, padl Berlín, Hitler spáchal sebevraždu, dochází k povstání v českých zemích, je 5. květen 1945. V Praze vypukla revoluce, přijíždí domů československá zahraniční vláda s prezidentem Dr. Edvardem Benešem. Je tu mír a svoboda! Nová Československá republika žije!

Po prvních jásavých dnech a manifestacích se život vracel z rušných květnových chvil pomalu do normálního poválečného běhu. Zasluhou naší vlády mohlo být už v červnu 1945 zahájeno vyučování na všech našich dosud uzavřených středních školách.

Po šesti dlouhých létech nacistické perzekuce otevřely se opět svobodně dveře českých škol. Vyšší obchodní školy, jak se naposledy jmenovaly, dostaly opět svůj původní název - obchodní akademie.

Po desetiměsíčním totálním nasazení a po radostných květnových dnech sešli jsme se opět v Turnově, teď už ne na Hlavním, ale na Masarykově náměstí v budově naší Obchodní akademie. Na štěstí sešli jsme se všichni, jak jsme se skoro před rokem rozcházel. Nikoho nestihlo nic zlého v těch vážných chvílích, ačkoliv ani v revolučních dnech jsme nezahládali. Pomáhali všichni, každý podle svých sil a možností, jen aby s Němci bylo co nejdříve skoncováno. Byli jsme neskonale šťastni, že máme opět svobodnou československou školu! Všichni jsme se pustili s velikou chutí a láskou do nové školní práce.

Z rozvrhu hodin byla úplně vyškrtuta němčina. Přibyla sice ruština, ale pouze tři hodiny týdně. Bylo zrušeno i vyučování španělštině a francouzštině. Proč? To jsme si neuměli vysvětlit!

Náš školní rok 1944 - 1945 byl z důvodu velké potřeby pracovních sil při výstavbě nové republiky značně zkrácen. První jeho pololetí trvalo od 1. června do 31. července, načež bylo 14 dnů prázdné. Druhé pololetí začalo 15. srpna a skončilo 15. září 1945. Za tuto velice zkrácenou dobu jsme měli probrat ve velmi zhuštěné zkratce látku čtvrtého ročníku. Snad jsme aspoň částečně tento úkol splnili, ale většinou jsme se museli spokojit s pouhým zopakováním staré látky z minulých ročníků, která leckomu nás během totálního nasazení vymizela z paměti.

Začaly rychlé přípravy ke zkouškám dospělosti (k maturitám), které se měly odbývat od 15. do 30. září 1945. Připravovaly se přihlášky k maturitám a probíraly se maturitní otázky. Byla nařízena maturitní zkouška z nauky o podniku, z českého jazyka, z anglického jazyka, z právní nauky a z volitelné matematiky nebo nauky o zboží.

V přípravách na zkoušky jsme s napětím očekávali rozhodující chvíle. Zkoušky začaly 21. a skončily 25. září 1945. Já jsem maturoval dne 23. září. Předsedou zkušební komise byl ředitel jablonecké OA František Ráček, jednatelem náš nový třídní profesor Josef Čejchan. Nauku o podniku zkoušel ing. František Adam, češtinu prof. Čejchan, angličtinu ing. Jarmila Ťukalová, právní nauku ing. Hašlar a matematiku prof. Pelant. Já jsem si místo volitelné matematiky vybral nauku o zboží, kterou zkoušel ing. Smetana. Otázky jsme dostávali tak, že si každý vytáhl obálku se třemi otázkami, na které potom musel odpovědět. Předem si mohl udělat písemnou přípravu. Písemné maturitní zkoušky našemu ročníku odpadly, byly nám ministerstvem prominuty.

Naše studium se skončilo. Po čtyřleté práci jsme dosáhli vytouženého cíle. Naši školní práci

nesmírně ztížily stávající politické poměry, o kterých jsem se dříve zmínil.

Vzájemně jsme se mezi sebou rozloučili na pestrém oficiálním maturitním večírku v sále hotelu „U Karla IV.“ v Turnově. Zde jsme si všichni naposledy podali ruce, žáci se svými profesory a profesorkami, kamarádi se loučili s kamarádkami, přátelé s přáteli, spolužáci se spolužáky... Čtyři roky je přece jen dost dlouhá doba a to se přátelství utuží, zvláště v tak těžké době, v jaké my jsme byli nuceni dostudovat.

Na návrh ing. Hašlara vykonaly nejvyšší ročníky OA (třetí a čtvrté) v červenci 1945 Národní pouť do Lidic ke hrobu lidických mučedníků. Tak se i naší třídě dostalo toho, že jsme se mohli někam společně podívat.

Výpravu na historická místa vedli ing. Hašlar, ing. Hlaváček a prof. Čejchan. Jeli jsme vlakem do Prahy a odtud jsme dalším vlakem pokračovali ve směru na Kladno. Vystoupili jsme pak ve stanici Jeneč. Odtud jsme již putovali do Lidic pěšky. Nejprve po silnici a dále polními cestami, protože silnice zde tvořily veliké oklky. V žáru letního slunce jsme kráčeli mezi lány dozrávajícího obilí a mezi lány cukrovky. Teprve asi po 90 minutách cesty v letním horku dorazili jsme na mírnou vyvýšeninu, odkud se nám otevřel pohled do kraje, kde dříve stávala výstavná středočeská obec Lidice.

Nyní jsme viděli na onom místě jenom veliké lány vlnícího se obilí, bylo to žito. Obrovský lán byl asi uprostřed posekán a obilí uklizeno. To právě před týdnem se na tomto vyžatém místě konala velká celostátní tryzna za umučené občany Lidic za přítomnosti prezidenta republiky Dr. Edvarda Beneše.

V pozadí, tam kde dříve stával Horákův statek, u něhož nacističtí vrahové postříleli všechny lidické muže, na místě jejich společného hrobu, uviděli jsme už zdaleka veliký černý kříž z neotesaných borových klád, jehož ramena věnčila obrovská koruna z ostatých drátů.

Dole pod křížem byl památník, který lidickým obětem postavila Rudá armáda. A na společném hrobě plno věnců a kytic, které sem položili účastníci nedělní smuteční slavnosti. Také my jsme položili na hrob velký věnec se stuhami a s nápisem.

